

ENCYKLOPEDIA WIELKOPOLSKI WALCZĄCEJ 1939-1945

W 1988 r. w Instytucie Zachodnim w Poznaniu powstał zamysł opracowania słownika biograficznego konspiracji wielkopolskiej. Celem tego przedsięwzięcia, oprócz nadrobienia ogromnych zapóźnień w badaniach nad dziejami konspiracji w Wielkopolsce w latach 1939-1945, było ukazanie prawdy o tym czasie przez pryzmat indywidualnych losów ludzi, którzy swą działalnością i postawą w konspiracji zasłużyli na najwyższe uznanie.

W wyniku pierwszych, orientacyjnych ustaleń przyjęto, że wspomniany słownik zawierać będzie około 500 biogramów i not biograficznych osób, reprezentujących organizacje konspiracyjne na terenie Wielkopolski (w granicach administracyjnych z 1938 r.), które zginęły w latach II wojny światowej, zmarły po zakończeniu działań wojennych, a także osoby żyjące*.

Powstały dla opracowania i przygotowania słownika zespół redakcyjny przygotował indeks ok. 600 haseł biograficznych oraz instrukcję opracowania biogramu. Przyjęto, że biogram zawierać będzie następujące elementy: nazwisko, imię lub imiona (ewentualnie poprzednie nazwisko, a w przypadku kobiet nazwisko panięskie), przynależność organizacyjną, pseudonim, zawód, podstawowe dane metrykalne, *curriculum vitae* (ze szczególnym uwzględnieniem działalności konspiracyjnej i losów okupacyjnych w porządku chronologicznym), informacje o ważniejszych odznaczeniach, podstawowe dane o rodzinie oraz notę źródłową i bibliograficzną.

Założono, że słownik składać się będzie z życiorysów w postaci biogramów (a zatem nie obszernych biografii), o przeciętnej objętości od 2 do 3 stron maszynopisu, opracowanych na podstawie gruntownych kwerend źródłowych i bibliograficznych.

Po konsultacjach dotyczących indeksu haseł biograficznych z historykami i żyjącymi uczestnikami konspiracji wielkopolskiej zwrócono się do kilkudziesięciu autorów z propozycją opracowania poszczególnych biogramów.

* Opracowane hasła biograficzne poświęcone są uczestnikom konspiracji cywilnej, m.in. organizacji „Ojczyzna”, Głównej Delegatury Rządu dla ziem wcielonych z siedzibą w Poznaniu, Biura Zachodniego Delegatury Rządu na Kraj, Okręgowej Delegatury Rządu w Poznaniu, Porozumienia Stronnictw Politycznych w Poznaniu. Wiele not biograficznych należy do uczestników konspiracji wojskowej – Służby Zwycięstwu Polski, Związku Walki Zbrojnej, Armii Krajowej, organizacji harcerskich, a także członków regionalnych organizacji konspiracyjnych, w tym Wojska Ochotniczego, Tajnej Organizacji Wojskowej, Wielkopolskiej Organizacji Wojskowej, Wielkopolskiej Organizacji Zbrojnej, Organizacji Jedności Narodowej, Wielkopolskiej Tajnej Organizacji Powstańców, Tajnej Organizacji Narodowej, Narodowej Organizacji Bojowej, „Czarnego Legionu”, Stronnictwa Narodowego, ruchu ludowego oraz organizacji lewicowych. Część przygotowanych biogramów obejmuje przedstawicieli konspiracyjnej oświaty i ruchu samopomocy społecznej.

W trakcie prac nad przygotowaniem słownika zespół redakcyjny doszedł do przekonania, że celowe byłoby opracowanie haseł rzeczowych dotyczących organizacji, instytucji, struktur i akcji konspiracyjnych oraz metod i technik działania konspiracyjnego. Ponadto włączone zostaną hasła rzeczowe poświęcone charakterystyce systemu okupacyjnego w Wielkopolsce oraz sytuacji ludności polskiej w tzw. Kraju Warty. W zamierzeniach zespołu redakcyjnego było również przygotowanie informacji o udziale Wielkopolan w konspiracji w innych regionach okupowanego kraju.

Konsekwencją włączenia do przygotowywanego słownika biograficznego haseł rzeczowych była zamiana koncepcji całego wydawnictwa na szerszą, którą zatytułowano „Encyklopedia Wielkopolski Walczącej 1939-1945”. Zawierać będzie ona również oprócz haseł i not biograficznych oraz rzeczowych opracowanie charakteryzujące organizacje konspiracyjne powstałe w ramach struktur Polskiego Państwa Podziemnego oraz inne działające poza nimi.

W latach 1989-1992 zespół redakcyjny otrzymał około 500 haseł oraz not biograficznych i rzeczowych o charakterze materiałowym. Pozyskany materiał poddano szczegółowej weryfikacji. Było to możliwe dzięki powstającemu równoległe z pracami nad Encyklopedią archiwum konspiracji w Wielkopolsce, w którym gromadzona jest dokumentacja źródłowa z archiwów krajowych i regionalnych.**

Ponadto w Instytucie Zachodnim w celu weryfikacji gromadzonych przez zespół haseł biograficznych, opracowano szczegółową ankietę dla uczestników konspiracji. Wypełnione ankiety stały się także materiałem służącym weryfikacji oraz pozwoliły na uzupełnienia i wyeliminowanie nieścisłości w posiadanym materiale faktograficznym. Zdecydowano również, że w przypadkach ograniczonych, lecz potwierdzonych w źródłach informacji o działalności danej osoby w konspiracji, sporządzona zostanie przez zespół redakcyjny z posiadanego materiału nota biograficzna.

Ostatecznie w przygotowywanej encyklopedii zamieszczonych zostanie około 1000 haseł i not biograficznych oraz około 100 haseł rzeczowych. Publikacja wydawnictwa planowana jest na 1995 r. Opracowane biogramy i noty nie wyczerpują wszystkich osób, których nazwiska powinny się znaleźć w Encyklopedii Wielkopolski Walczącej 1939-1945. Zespół redakcyjny ma jednak nadzieję, że prowadzone nadal poszukiwania źródłowe pozwolą na odkrycie dalszych, nieznanych jeszcze, a zasłużonych dla konspiracji osób i doprowadzą do opublikowania także ich biogramów.

MARIA RUTOWSKA

** W 1991 r. została utworzona przy Instytucie Zachodnim Fundacja Archiwum Poznańskie Armii Krajowej i Walki o Suwerenne Prawa Narodu.

Zgromadzony w Fundacji cenny materiał dokumentacyjno-archiwalny został wykorzystany w hasłach biograficznych i rzeczowych przygotowywanej Encyklopedii.